

СВЕТИОНИЦИ ТРОМОРРАВЉА

Лист ученика и наставника

ОШ „Војвода Пријезда“ Сталаћ

100 година школе у Град Сталаћу

5

Сталаћ, август, 2013. године

Реч уредника

У временима пролазности, брзине и површности могућност да се похвали стогодишњом традицијом организованог школства има ретко која школа у Србији. Издвојено одељење ОШ „Војвода Пријезда” - Сталаћ у Град Сталаћу управо ове године обележава читав један век просветитељског рада.

Овај број школског листа посвећујемо обележавању важног јубилеја захваљујући ангажовању Радмиле Гашић Марушић, бившег ђака ове школе, али и ћерке учитеља који су оставили дубог траг у свести својих ученика. Жеља нам је да сећања ученика бивших и садашњих остану у наслеђе генерацијама које долазе и које ће се можда са више пажње односити према заоставштини предака, много боље од нас и нама пређашњих.

Светионици троморавља, број 5

Гост аутор:

Радмила Гашић

Редакција:

Маја Радоман Цветићанин

Данијела Живковић

Лепа Марковић

Јелена Бишевац

Зорица Мишова

Издавач:

ОШ „Војвода Пријезда” Сталаћ

август, 2013. године

Уводна реч

Овај текст је тек започета слика далеке прошлости школе у Град Сталаћу. Мозаик који се тешко склапа, прилог за будућу монографију, састављену из делића успомена које сам прибележила после разговора са бившим ученицима школе: Зорица Козић рођена 1950, Мића Алексић рођен 1948, Томица Михајловић, рођен 1950. Професор Миле Вељковић, такође ученик ове школе, рођен 1940. пронашао је саговорнике који памте усмена предања из најранијег периода.

Моји родитељи више нису живи. Отац Живорад Гашић је заувек напустио школу у којој смо живели 1978. године, а мајка Стојанка је умрла у априлу текуће године, не дочекавши прославу која је планирана за стогодишњицу школе, и којој се јако радовала. Највећи део овог текста произашао је из њених јасних сећања на рад у овој школи.

Свакако је потребно да други наставе да слажу део по део успомена стварајући слику наше заједничке прошлости, а овај часопис ће сигурно бити драгоцен бившим и садашњим ученицима школе као и колегама, учитељима. Фотографије у прилогу су из нашег породиченог албума. Већина није обележена, али ће се на њима препознати многи читаоци.

Радмила Гашић-Марушић

ПРОТИВ ЗАБОРАВА

Велика бела школа на брду у Град Сталаћу окружена липама и четинарима поред сркве испод бедема куле Војводе Пријезде, представља за све људе који су били њени ђаци место лепи успемена.

То је један од основних разлога што се удружење „Војвода Пријезда“ сваке године карјем августа окупља у просторијама

школе и што жели да сачува успомене које су везане школу и за лепе дане детињства и младости.

На састанку Удружења крајем августа 2012. године договорили смо се да учествујемо у прослави стогодишњице наше школе. Наш задатак је да прикупимо сећања ученика до 60-тих година прошлог века и да то буде допринос будућем летопису школе. Писаних података из овог периода има веома мало, а усмена предања најстаријих становника села личе на слабе зраке светлости који осветљавају таму почетка 20-так века.

Немарност и заборавност у односу на општа добра у која спада и историјат нашег школства и писмености, представљају већенепријатеље од различитих окупатора који су током ратова уништавали чак и школску документацију.

За поуздана истраживања и прикупљање података неопходан је озбиљан и систематичан рад, а овај текст је само покушај да се сачувају трагови сећања и личи на фотографије поређане у албуму, без тачних датума и редоследа.

Радмила Гашић

СЕЋАЊЕМ ПРОТИВ ЗАБОРАВА

О историјату наше школе у Град Сталаћу немамо чак ни тачан податак о томе када је школа саграђена, јер је садашња зграда сазирана пре сто година на темељима старе школе.

Ако се осврнемо на историју прве половине 20-тог века, препуну ратова, разарања и страдања (Балкански ратови, Први и Други светски рат) свесни смо да је то морао бити јако тежак период за опстанак школства и образовања. Мало моравско село Град Сталаћ је и у тим временима имало школу у којој се редовно одвијала настава. Ова школа се више пута рушила и била обнављана, разни окупатори су долазили и одлазили, ревносно спаљујући школску документацију. Ипак, деца су и из удаљених села похађала школу, долазећи пешице по киши и по снегу, учитељи су редовно обављали своју дужност, а школски инспектори су контролисали њихов рад. Свест о потреби и жељи за описмењавањем и образовањем истрајавала је под свим условима, а сећања на тај далеки период представљају драгоцености које треба сачувати.

Усмена предања која смо у селу прикупили професор Миле Вељковић и ја, датирају са почетка 20-тог века и потичу од најстаријих становника Сталаћа чији су преци похађали школу у Град Сталаћу од 1906. године. Приказана сећања немају континуитет, памте се само најчешће понављане приче, али је и то корисно, јер осветљава мрак колективног немара према традицији и прошлости. Стога овај текст представља уједно и мој лични допринос борби против заборављања протеклих догађаја, у које спадају већ и догађаји који са којима се суочавала претходна генерација житеља нашег села.

Доселила сам се у школу 60-тих са сестром Слободанком и родитељима Живорадом и Стојанком Гашић, који су били учитељи. Живели смо у школи, у стану предвиђеном за учитеље, и овораздобље је у мом сећању испуњено јако лепим успоменама. То је био период обнове земље, и моја лична сећања наводе на помисао да је то било доба свеопштег ентузијазма, оптимизма, жеље да се свет промени на боље за све, пун рдости и светковина.

Школа је била пуна ђака, радиле су обе учионице, а двориште је за време одмора било пуно дечје граје и смеха. Своје родитеље памтим као веома посвећене свом позиву, који је значио далеко више од образовања деце. Наиме, у том периоду учитељи су били и просветитељи – ширили су културу и образовање и заједно са родитељима ученика радили на побољшању животних услова у селу.

Најстарији живи сведок периода о коме говоримо била је моја мајка, Стојанка Гашић, која је и са својих 98 година добро памтила и јасно описивала догађаје, личности и живо се сећала многих својих ученика, и највећи број записа везано за период од 1960. потиче од ње.

Радмила Гашић

учитељи Живорад и Стојанка Гашић

Основна школа у Град Сталаћу

Хроника

У селу Град Сталаћу постоји школа још од 100 година. Најстарији писмени подаци у селу са око 90 година ушли су школу у месту, а знају и много старије људе који су били писмени а ушли су школом тек.

Прва школа била је за Град Сталаћ, Мрзеница, Браљину (раселина) и Мојиша. Због из Браљине и Мојиша напуштали су школу. Због тога се одвојила Браљина и Мојиша и то самостално приликом изградње у Браљини (раселина) и Мрзеница је изградња седе школе и 1942-43 године пошто је одвојила од ње места.

Школа је првобитно била са једним одељењем до 1901 године, а затим са два, а 1947. ситија зграда је са једним одељењем због малог броја деце.

Стара школска зграда налазила се на месту где је и данас школа. У ствари, школској згради школа је радила због малог са школом 1907-1908. а када је стару зграду због старости само склола паду и срушила је, а школа је привремено радила у општинској згради која се и данас налази код зграденог дома. Прва школска зграда дограђена је 1912 године и у тој згради је у тој ради.

Прве школске уписнице уписане су од 1915 године, а уписнице од 1919-1936 уписане су за време обављања 1941-1944.

ВРЕМЕПЛОВ

У историјском архиву Крушевца постоји документ под називом „Хроника школе у Град Сталаћу“ који је написао управитељ школе учитељ В. Бајкић 15.05.1953. Учитељ Бајкић наводи да је те 1953. године познавао писмене људе из села који су тада имали 90 година, а у детињству су похађали школу у Град Сталаћу. Они су такође познавали старије од себе, који су учили школу у Град Сталаћу.

Школска зграда на истом месту је постојала и пре 1901. године и имала је само једно одељење. Школу се похађала деца из Град Сталаћа, Мојиша, Мрзенице и Ражањске Браљине. Пошто су у школу долазили пешице, у зимским месецима нису могли по мраку да се варају кући, и остајали су да спавају у учионици. Учионица се грејала помоћу оцаклије, на којој су ученици сушили одело и спремали храну коју су носили од куће (пекли су кромир, сланину). Школска зграда је била стара и склона паду. Писане су многобројне жалбе и молбе од стране учитеља, родитеља и школских инспектора надлежним властима да се школа обнови (подаци из историјског архива у Крушевцу). Школа је затворена 1908. године, а настава се привремено обављала у општинској згради која се налазила код садашњег задружног дома.

На старим темељима подигнута је нова школа и завршена је 1912, током Балканског рата. Школа је имала две учионице, простор за ћачку кухињу и стан за учитеље. Ова зграда је адаптирана и обновљена после земљотреса 1972. године. На почетку Другог светског рата, 1942. године изграђена је школа у Мрзеници, и у Ражањској Браљини. Због одлива ученика и малог броја деце непосредно после Другог светског рата у Град Сталаћу је настава за сва четири разреда обављана у само једној учионици. Број ђака се постепено повећавао, тако да је 60-тих у школи било око 80-оро ђака. Прве школске уписнице уништене су од стране Бугара 1915. године, а уписнице од 1919. до 1936. уништене су за време окупације током Другог светског рата. Данас школа располаже уписницама од школске 1935/36 па на даље. Године 1918. основана је школска књижница, која је имала приличан број књига. Књиге су предате народној читаоници основаној у истом месту, по ослобођењу 1945.

Почетком 20-тог века школу су похађала само мушка деца. Сматрало се да девојчицама није потребно да буду писмене. Изузетак је била једна једина девојчица по имену Роксанда, у генерацији 1904-1908, веома вредна и успешна ученица. Остала је у сећању до данашњих дана јер је своје другарице учила читању и писању док су заједно чувале овце. Девојчице су, очигледно, биле жељне знања, а Роксанда је била добра и упорна учитељица до те мере, да су се њене другарице описмениле и без похађања школе. Доказ је чињеница да ове девојчице нису похађале обавезне аналфабетске течајеве који су организовани за неписмене одрасле по завршетку Другог светског рата, после 1945. године.

Настава се у школи одвијала у једној учионици, сви разреди радили су истовремено, или се радило по сменама. Настава је имала својих интересантних детаља, који се препричавају и данас.

Данас школа располаже уписницама од школске 1935/36 године па надаље.

(Школска књижница обновљена је после 1918. године а школа је привремено радила у општинској згради која се и данас налази код зграденог дома.)

Управитељ школе,
В. Бајкић

ЗАПИСАНО 1950 г.

ПОЧЕТАК 19. ВЕКА

Почетком 19. века школу су похађала само мушка деца. Сматрало се да девојчицама није потребно да буду писмене. Изузетак је била једна једина девојчица по имену Роксанда у генерацији од 1904. до 1908, веома вредна и успешна. Остала је у сећању тако дуго, јер је своје другарице док су чувале овце учила читању и писању. Деца су очигледно била жељна знања, а Роксанда је била упорна и успешна до те мере да са се њене другарице описмениле и нису морале да похађају обавезне аналфабетске течајеве који су за неписмене одрасле организовани после другог светског рата.

КОМБИНОВАНА ОДЕЉЕЊА

Настава се у школи одвијала у једној учионици, сви разреди радили су истовремено или се радило по сменама са два одељења. Настава је имала својих интересантних детаља, која се препричавају и данас.

Учитељ би предавао наставну јединицу свим ученицима, али се притом обраћао најбољем ђаку у одељењу. После учитеља управо би тај ђак понављао лекцију пред осталим ђацима, а уколико је то учинио довољно добро, учтељ би напустио час оставивши овог најбољег ученика да га замењује по показаном моделу. Некада се дешавало да најбољи ученици и предају нову лекцију, најчешће из историје. То није реткост ни данас, јер је вршњачка едукација све популарнија, па се може рећи да су учитељи градсталаћке школе још пре једног века били визинари.

Ја посејох лубенице
Живахно Народна из Србије

f Ја по-се-јох лу-бе-ни-це
по-крај во-де сту-де-ни-це
p се-но, сла-ма се-но, сла-ма
p 30Б, 30Б, 30Б *f* 30Б, 30Б, 30Б

Наводи се сека Дора,
па украде троја кола.
сено, слама...

Радови ученика школе у Град Сталаћу данас

ДИСЦИПЛИНА

Школска дисциплина је била веома строга, а физичко кажњавање један од најчешћих начина одржавања реда. Родитељи су у то време и сами користили тај начин васпитавања своје деце, па су често и сами предлагали учитељу батине као лек за недисциплину и непажњу своје деце. Ипак, некада је долазило до размимоилажења у васпитним ставовима родитеља и учитеља, па се тако више од пола века памти конфликт учитеља чијег имена се нико не сећа и оца тадашњег ученика Г. Обрадовића.

Ученик је дуго одсуствовао из школе, а нико није нашао за сходно да учитеља обавести о разлозима одсуства. Када се напоскон појавио у школи без објашњења, добио је батине и отишао кући уплакан са видним знацима казне.

Сутрадан се у школи појавио разљућен отац са ножем заденутим за појас. Учитељ је једва спасао живу главу и рекао ученику да више неће да га види у школи. Отац је, пак, инсистирао да дечак редовно похађа часове. Конфликт између напраситог оца и нетактичног учитеља се некако разрешио, дечак је успешно завршио школовање, али га је то свакако скупо коштало, па је та прича остала у сећању његових потомака и у следећем двадесет првом веку.

школа у Град Сталаћу данас

НАЈБОЉИ УЧЕНИЦИ У ПЕРИОДУ ИЗМЕЂУ ДВА РАТА

Упркос неповољним условима за рад школа у Град Сталаћу поносна је на много својих ђака, који су стасали у успешне људе, о чијем се раду још увек прича.

Добривоје Вујић, чија кућа у старом моравском стилу још увек постоји у близини школе, завршио је студије права и постао успешан адвокат у Београду. Један период је био кмет једне од београдских општина (данас је то председник општине). Увек је био спреман да помогне људима из свог краја.

Бошко Бајкић је завршио Учитељску школу и потом био успешан управитељ и учитељ школе у Град Сталаћу, где је радио са супругом Ружом, учитељицом.

Најбољи ученик једне од тих првих генерација, Трифун Костић, после оснивања Задруге у селу био је дуго година њен књиговођа.

Генерација ученика од 1922. до 1926. године сећа се да је у то време уведена пракса да се најбољи ученици материјално помогну да наставе даље школовање. Најбољи ученик те генерације, Радомир Костић, за изванредан успех је добио Уложну књижицу кад банке са 100 депонованих динара и препоруку родитељима да наставе да га школују. Радомир је завршио Учитељску школу и постао директор Просветно педагошког завода у Нишу.

Најбољи ученик генерације 1928 - 1932. године, Тихомир Обрадовић такође је добио Уложну књижицу и депонованих 100 динара што је помогло веома сиромашној породици да он настави школовање и заврши војну школу.

Најбољи ученик генерације 1935 – 1939. године Живорад Гајић, добио је Уложну књижицу, наставио школовање и постао касније официр ЈНА.

У тој генерацији је била и ћерка учитеља Јагоша Перуновића, која је завршила медицину и била успешан лекар у Београду.

ШКОЛА У ВРЕМЕ УЧИТЕЉА ЈАГОША ПЕРУНОВИЋА

По сећању Милета Обрадовића, ученика из генерације од 1935. до 1939. године, управитељ школе и учитељ је био Јагош Перуновић, чија је супруга Олга такође била учитељица. Настава се одвијала у две учионице, а учитељи су становали у школској згради у стану предвиђеном за учитеље.

Учитељи су мењали места службовања и места становања по налогу министарства, по потреби службе, а како су имали скромне приходе, и били без непокретног имања, без подршке шире породице, увек су у новој средини морали да стварају нове релације и задобијају и поверење и поштовање.

У сиромашној земљи и сиромашном селу, исто тако сиромашни учитељи су се трудили да пруже ђацима знање и образовање и васпитање по својим могућностима, које у заиста биле ограничене, јер нису имали ни најскромнија техничка средства, ни помоћна учила.

У то време девојчице су уписиване у школу, па их је учитељица осим редовног градива подучавала и вештинама вођења домаћинства, ручним радовима, кувању, и то тајно, јер је управитељ инсистирао на стриктном спровођењу програма.

Учитељи су и сами имали своју децу коју је требало одгајати и подизати, без јаслица и вртића, па је понекад била потребна и помоћ да се причувају деца док мајка држи часове. Тако се памти да су одличне ученице Радмила Костић и Десанка Милојковић редовно похађале часове, али су утврђивале градиво тако што су чувале учитељици децу, што свакако родитељима није било право, па се дуго помињало и препричавало и оставило трагове у сећању на тај период.

На срећу по учитеље тог времена било је и много лепих ствари за памћење као што су велике традиционалне прославе са ђачким приредбама у школи за Светог Саву и Видовдан. У приредбама су учествовали на радост и понос родитеља, сви ученици.

За Светог Саву су у ходнику школе рецитовали рецитације и певали. За Видовдан су напољу, на брежуљку пред школом, седели гледаоци, а испред школе, на платоу, играла се представа Косовски бој. Деца су имала униформе косовских јунака и представа се завршавала тако да су сви лежали на земљи, а са ибриком у руци обилазила их је Косовка девојка.

Сви су били узбуђени и срећни због своје деце. Свако је од куће понео са собом храну и пиће, према својим могућностима (питу, печено пиле, вешалице, некада и печено прасе). Ове прославе су биле веселе, срдачне и мириле све неспоразуме и неслагања.

Ускршња недеља у Град Сталаћу данас

УЧИТЕЉ БОШКО БАЈКИЋ

Учитеља Бајкића и његове супруге Руже сећају се ђаци, који су пошли у први разред 1947-48 године. Сећају га се с поштовањем, али о његовом животу и раду по одласку из Град Стаћа немамо даљих сазнања. Остала је успомена на прве аналфабетске течајеве организоване у самој школи, мада се дешавало да су чак и Бошко, и Ружа ишли у село и по кућама описмењавали оне који су најупорније одбијали да науче да читају и пишу. Наравно тај рад је био потпуно бесплатан, и после радног времена, као и све остале додатне активности, које су учитељи у то време радили.

Упркос томе што је у селу дуго постојала школа, у послератном периоду било је пуно неписмених одраслих, нарочито жена. Јасно је да није ни постојала свест о значају писмености за жене поготово. Чак је за неке девојке аналфабетски течај био баук, а најзастрашујућа претња: „*Не те бије учитељ ако не научиш!*”

У периоду после рата, осим уништене документације, школа је сносила и друге последице ратних страдања и сиромаштва - није било огрева, струје, воде и наставних средстава. Генерација ђака 1947-1959. године сећа се како су родитељи довозили дрва за огрев. Дрва су довозили са Јастрепца запрегом, воловским колима, по два домаћинства једном запрегом. Гране стабала која су лежала по целом школском дворишту послужитељка, коју сви памте као Баба Нату, тестерисала је, цепала их и после ложила у учионицама велике плехане пећи тзв. бубњаре. А Деца су се играла гранама и ходала по дворишту користећи их као штупе.

Баба Ната је преко брда, на обрамку, доносила кофе са водом са Водице, сеоског извора у чију се лековитост и данас верује. Водом је пунила велико буре са славином у дворишту, да би деца имала чиме да перу руке.

Учитељ Бошко Бајкић

БРАЧНИ ПАР УЧИТЕЉА—СТОЈАНКА И ЖИВОРАД ГАШИЋ

После 1956. године долазе у школу учитељи Живорад и Стојанка Гашић. Село је било сиромашно и заостало. Средином села је пролазио блатњав пут, није било ни струје, ни воде. Струја је у село „стигла” тек 1958. године, када је увео по кућама мајстор Лива, а сви су имали посебну обуку о коришћењу (од прекидача до опасности од струје. Наравно, струја се штедљиво користила, сви имали сијалице најмање јачине.

Школа је имала исти број просторија и исти распоред као и данас: две учионице, ходник у коме су деца скидала обућу и мокро одело у зимским месецима, део који је служио као ђацка кухиња и физкултурна сала, део у коме су становали учитељи са породицом. Тишљерај је био стар и пропуштао ветар и влагу, подови у учионицама су били од дасака премазаних олајем због прашине, учионице су се грејале помоћу великих плеханих форуна дрвима, воде у школи није било. Воду су доносили учитељи за себе, а школски послужитељ за ђаке узбрдо из села или са извора Водице. Некада је лети нестајала вода у бунарима у близини, па је напор био још већи. Двориште је било зарасло у траву и жбуње, по дворишту су пасле овце, а у жбуњу су се легле змије.

Учитељи су морали прво да из дворишта истерају овце и рашчисте жбуње. Затим је уз помоћ деце посађено дрвеће и направљене су клупе тако да су деца добила праву наставу у природи. Могли су да виде из своје летње учионице поља и њиве, и све три Мораве, и Варваринско поље, и да истовремено уче и историју, и географију, и познавање природе и за то се није требало одвајати у десетак рата, као што данас родитељи плаћају наставу у природи. Због велике прашине, која се правила од блатњаве обуће, деца су у ходнику остављала чизмице и гумене опанке, и обувала плетене патике и чарапе. Зимски после санкања и грудвања на одмору учитељи су им мокру одечу сушили поред форуна и никада се није чула забрана играња на снегу да се не бу намокрили.

На почетку рада 1956. године два учитеља су имала 80 уписаних ђака, радило се у комбинованим одељењима са 40 ученика. Учитељица Стојанка водила је 1. и 3, а учитељ Жика 2. и 4. Било је и деце која су веома тешко учила, али су после наставе радили у школи са учитељима, тако да понављања није ни било. Чак су описмењавани и родитељи, углавном мајке, организовањем аналфабетских курсева са чак и до 30 полазника. На курсевима су училе уз читање и писање и прву помоћ, ручне радове и правилно спремање хране. Неписменост родитеља је била велики проблем, јер неписмени родитељи нису могли да помогну деци, мајке су на крају школске године гледале која је књига, коју је дете добило, дебља, па су према томе одређивале успех свог детета.

Осим могућности да схвате да је свака књига вредна, описмењавањем одраслих, многи су добили могућност да реше неке своје животне проблеме. Једна жена је очекивала повратак мужа из заробљеништва, али он никако није долазио, јер су им у Немачкој причали како их код куће „чека” комунизам много гори од њихове освајачке политике. Тиме су их одвраћали од повратка како би задржали јефтину радну снагу. Међутим, жена је научила да пише и послала писмо мужу обавештавајући га о правом стању ствари. Заробљеник је дошао кући срећан и у неверици да има писмену жену.

Деца су се играла оним што су имала у кући. Они који су имали деду спретног у раду с дрветом, могли су да се хвале лепо тротинетом направљеним од дрвета, дрвеним сличугама, добрим санкама... Деца су се сналазила, па су обруч колског точка користила за котрљање, играли су се данас скоро непознатих игара – клис, мица ос пасуља, шах... На одмору су се играли лоптом крпењачом, а омиљене игре су биле узмеђу две ватре, арјачкиње, школица, ластисх, кликери...

ТЕТКИЦА МИЛИЦА

Осим учитеља Гашића неизоставна личност ђачког живота из тог периода била је теткица Милица.

Милица Илић је радила у школи као школски послужитељ, а данас бисмо рекли „теткица”.

Њу су током Другог светског рата заробили Бугари, а после заробљеништва је побегла са двоје мале деце у Смедерево. Муж Тоза и она су као надничари трбухом за крухом стигли до Град Сталаћа, где се Милица запослила у школи, па су коначно могли да одахну, јер су имали редовне приходе. Никад се није жалила на велике обавезе и напоран рад.

Свакодневно је морала да доноси воду „на обрамку” или са бунара или са Водице, ложила је пећи у школи, чистила школу и доносила доручак деци из школе У Сталаћу. Уз све то осмех јој није силазио с лица, а увек је била спремна на шалу.

Деца не памте да је икада и љутила се на њих, а умела је и да их охрабри и да има каже лепу реч.

Са мужем је купила и поправила малу кућицу у Кованцијском потоку са малим двориштем препуним цвећа. Чак и кад је добила стан, дуго је неговала своју башту и редовно долазила да обилази школу.

Ужина је била обезбеђена бесплатно за сву децу, морала је да се доноси свакодневно из матичне школе у Сталаћу, што је у то време радила тетка Милица. У јесен када би било много воћа, које су родитељи доносили враћајући се из винограда, учитељица Стојанка и теткица Милица су кувале џем ђацима за ужину, што је у време када је било мало слаткиша била велика радост за децу. После сезоне свежег воћа, највећа посланица су биле дуње. Тада је двориште одјекивало оним познатим дечјим *Дај један гриз!* Кад се деси да неко одвали веће парче, то се звало *клопка*.

Водица

ИЗГРАДЊА

Остао је у сећању коментар старог мајстора - зидара кад је први пут дошао у посету Гашићима и прошао кроз село: „Не разумем какви су ово људи, изнад главе им је камен, испод ногу има је песак, а они немају ни пут већ газе блато и носе воду узбрдо!”

Убрзо је почела акција за изградњу пута и водовода за школу. Треба напоменути да је и та активност била покренута на иницијативу и уз велико залагање учитеља. Сви су радили, копали канале полагали цеви, бесплатно, а месна заједница је обезбедила потребан новац за материјал. Када је прорадила чесма у школском дворишту 1961, пошто је вода спроведена са извора Момчила Козића, приређена је читава свечаност, јер је био и крај школске године.

Чесма је била почасни „гост”, свечан сто поред ње, а деца умивена, дотерана примала су књижице од такође свечано обучених учитеља и уз подршку родитеља и своју приредбу. А како ништа није могло да прође без правог весеља, и тада су мајке направиле пите и колаче, па када се све завршило, деца нису ни хтела да иду кући. Остали су да се играју на чесми да се прскају водом, па је учитељица морала да их скупи у врсту и одведе кући.

Градња задружног дома је исто у то време започела, као и изградња пута. Тај период је био период обнове и многе ствари су бивале све боље. Здравствена заштита деце је била добро организована, за вакцинацију и систематске прегледе долазили су лекари у школу, једна учионица би тог дана била ослобођена за ову активност.

Врема шездесетих и седамдесетих година прошлога века је било време великих пријатељстава и дружења. Воз *Братства и јединства* је одлазио за Словенију свечано окићен и лепо испраћан и дочекиван.

Из Словеније су долазили људи који су током окупације после протеривања из својих кућа нашли уточиште у породицама у Град Сталаћу и Сталаћу. Годинама су се неговала та пријатељства, чак су се после и деца дружила, гостовали су у истим породицама које су им прихватиле родитеље, дочекивани су са радошћу и топлином све до деведесетих.

Ипак, без обзира на пропаганду и проблеме деведесетих година, многа су се стара пријатељства обновила, а нова родила после 2000. године када је обновљена сарадња са братским школама из Словеније и Македоније.

Ликовни радови данашњих ђака школе у град Сталаћу

ПРИРЕДБЕ

За све празнике, којих је било пуно, приређиване су приредбе. Учитељи су поштовали принцип свеобухватности учествовања деце у приредби, па су учествовали сви ученици, наравно, према својим способностима и склоностима. Неки су говорили стихове, други драмски текст, остали су играли у фолклору, ритмичким сценама....

Приредбе су одржаване у самој школи, али и у матичној школи у Сталаћу, где су ученици издвојених одељења увек изненађивали својим успешним и добро увежбаним наступима.

Некада су и сами ученици „режирали” приредбу, посебно за Светог Саву. Та приредба је окупљала велики број родитеља и деце, и то у црквеној кући, јер школе у то време (шездесетих) нису обележавале овај велики празник. (у црквеној кући за Светог Саву када је то школи било забрањено 1968. године) деца су рецитивала стојећи на “хоклици”, кућа је била пуна родитеља и деце.

Школа није обележавала Светог Саву, али су обавезно приређиване приредбе за Нову Годину, Први мај, Осми март, крај школске године, Дан школе, који је био 15. маја на дан рођења народног хероја из овог краја Мирка Томића, чије је име школа носила.

Зими су приредбе одржаване у школском ходнику, импровизирана је бина, гледаоци су стајали или седели у ходнику. Увек је било много гледалаца, али најлепше приредбе биле су у лето, када су приредбе одржаване у школском дворишту, а после приредбе је у дворишту свирала хармоника и играло се коло.

За Нову годину је у школи било посебно славље уз лутрију са печеним прасетом као главним добитком. Цедуље са бројевима је поуздана особа извлачила из великог лонца, прасе би сви заједно појели и нико се није љутио што није добио премију.

Највећа манифестација, која се под другим називом и данас одржава, била је прослава Дана бораца код Куле. Прву прославу припремили су ученици и учитељи школе у Град Сталаћу са ђачким родитељима.

На платоу код Куле поређали су дрвене столове и клупе из школе. У првим редовима су седели борци на чијим су се реверима сјајила одликовања, а лице красила срећа што их се неко сетио и показао да жртве нису биле узалудне. Било је пуно посетилаца из околних села, а из Ћићевца је Културно-уметничко друштво одржало представу. И како то увек бива код нас да реализација изневери организацију, „фолклорци” су ненајављено и потпуно апсурдно после свог наступа понели са собом и озвучење остављајући запрепашћене учитеље и њихове ђаке из Сталаћа да остатак приредбе изведу без озвучења. Ипак, навикнути на непредвиђене ситуације и мало средстава за рад, учесници приредбе су све извели савршено и по плану, а звук хармонике и коло, које се развило после приредбе постало је традиција.

СЕЋАЊА

Сећања на детињство су и иначе најдража, али је необично када људи у шестој или седмој деценији живота са толико љубави, сете и детаља памте те школске дане.

Код куће су ђаци морали да помажу како у пољу тако и око чувања стоке, у школи су поред учења и задатака морали да воде рачуна о чистоћи у учионици, да не бацају отпатке око себе, да чисте и уређују двориште, да помажу једни другима.

Било је, наравно, и јако немирних ђака, али они нису ометали наставу, чак ни док су имали часове на брду под дрвећем, нису правили изгреде, па ни кад су путовали возом на екскурзије, ни када су ишли на излет у брда. На одмору није било туча, ни повређивања иако су деца слободно јурцала небетонираним и неравним двориштем. Није било потребно да се свакодневно пропагирају разни пројекти заштите ученика од насиља, јер је дете расло у породици и стасавало у школи, које су почивале на добро утврђеном систему правих вредности.

Била се усталила традиција да се уочи Првог маја, међународног празника рада, прави логорска ватра. Предвече би деца палила бакље од конзерви напуњених керозином, које су закуцане на дугачке штапове, добро и далеко светлеле.

Деца су ишла у колони са тим штаповима до бедема изнад школе, и тамо палила са учитељем раније скупљене „тршљике“ од кукуруза. Толико су били поносни на ту велику ватру да се и данас препричава како се видела ватра чак до Варварина.

Сваког петка после часова, када је било лепо време, ђаци су ишли на излет до Куле и тамо се играли, зими су се клизали, грудвали, санкали и правили великог Снешка Белића у школском дворишту. Радо су примали ученике из других села да се заједно играју, друже, па су и узвраћали посете одласцима у Крушевац, Врњачку бању. Путовали су возом, у коме су путницима продавали воће, па се често дешавало да врате више новца него што су понели.

Један од значајних догађаја за учитеље и ђаке је била изненадна посета Десанке Максимовић школи. И раније, као и данас, деца су била срећна када сусретну песника, а посебно задовољство била је посета Десанке Максимовић. Она се дружила са ђацима, разговарала са њима, слушала

Desanka Maksimović

њихово
рецитовање,
дружила се с
учитељима Жиком
и Стојанком, који
су је одвели до
Куле.

НОВО ДОБА

У периоду од 1996. до 2006. године у школи у Град Сталаћу радиле су учитељице Данијела Живковић и Слађана Поповић. Данијела је „наследила” учитеља Драгија Станисављевића, а Слађана учитељицу Надицу Живановић.

У то време у четири разреда било је око 40 деце. Настава се одвијала у две учионице, а радило се у комбинованим разредима и то 1. и 3, а 2. и 4. разред. Ученици су били веома послушни, наравно, са понеким несташлуком својственим децјем добу. Најинтересантнија им је била висока трешња, која је, као и генерације пре, мамила, дечаке нарочито, да се попну у сам њен врх и сладе се црвеним плодовима док осматрају цело Поморавље.

Летописцу припада дужност да помене и ружне успомене, као што је било бомбардовање 1999. године када су учитељи ове школе, као и остале колеге из матичне школе, имале радну обавезу доласка на посао. Превоза није било, злокобна тишина се увукла свуда, а велики гвоздени мост на Јужној Морави код Град Сталаћа „дизао” је косу на глави учитељицама које су морале да пређу преко њега. Ипак, одговорност и жеља да буду са својим ђацима и у то злокобно време, нагнала их је да свакодневно, па и време опасности прелазе мост, који је био мета.

Двехиљадитих година у школи су радили Драган Антић и Валентина Марковић Антић, обоје житељи Град Сталаћа, а данас и директори две основне школе ћићевачке општине.

Данас у Град Сталаћу раде Лепа Марковић и Јелена Бишевац, а после Војка Живановић и Зорице Јовановић, „теткица” је Марина Стаменковић.

ШКОЛСКИ АЛБУМ

Фотографисање на почетку школске године

„Солунац” са ђацима

Свечани завршетак школске године

Велики одмор

Полазак на екскурзију

Школа у природи

